

Fakultet za poslovni menadžment Bar

Predmet: TRANSPORTNO OSIGURANJE I HAVARIJE

-Drugo predavanje -

April 2020 godina

UGOVOR O TRANSPORTNOM OSIGURANJU

VRSTE UGOVORA

- *Pojedinačni ugovori*
(pojedinačne pošiljke)
- *Opšti ugovori* (više pošiljki)
- *Ugovori o otvorenom pokriću*
(na neodređeno vreme)

UGOVOR može biti na:

- vreme
- putovanje
- vrednost robe
- količinu robe

BITNI ELEMENTI UGOVORA:

- 1. Predmet osiguranja** (*roba, tr. sredstva*)
- 2. Osigurani iznos**
- 3. Vrednost osiguranog predmeta**
- 4. Puno osiguranje** (*osigurani iznos = vrednosti predmeta*)
- 5. Podosiguranje** (*osigurani iznos < vrednosti predmeta*)
- 6. Nadosiguranje** (*osigurani iznos > vrednosti predmeta*)
- 7. Osiguranje putovanja** (*pravac, vreme*)
- 8. Širina pokrića**
- 9. Premija osiguranja**

VREDNOST OSIGURANOG PREDMETA

Svaki predmet koji osiguranik želi osigurati mora da predstavlja izvesnu *materijalnu vrednost koja se može izraziti u novcu*.

Bez toga se ni jedan predmet ne može osigurati (npr. predmeti koji za pojedine ljude imaju vrednost samo kao porodične ili druge uspomene i koji imaju samo tzv. pretium affectionis).

Međutim, *roba u transportu može se osigurati na stvarnu ili ugovorenu vrednost*.

Stvarna vrednost

Stvarna vrednost je vrednost, koju je roba imala u polaznom mestu u vreme zaključenja ugovora o osiguranju (stvarna vrednost) ili vrednost robe na odredištu tj. stvarnu vrednost uvećanu za troškove: prevoza, carine, skladištenja, špedicije, osiguranja i očekivane dobiti (osiguranje očekivane dobiti se ograničava na 20% od vrednosti robe).

Ugovorena vrednost

Ugovorena vrednost je vrednost koja se definiše u ugovoru o osiguranju. Kako bi se izbeglo naknadno utvrđivanje vrednosti osiguranog predmeta, prilikom likvidacije štete, u ugovoru o osiguranju često se unapred ugovara ta vrednost (ugovorena vrednost). Polise koje sadrže *ugovorenu vrednost* zovu se taksirane (valutirane) polise, a one koje ne sadrže ugovorenu vrednost *netaksirane (nevalutirane) polise*

OSIGURANI IZNOS

- ***Osigurani iznos je iznos na koji je neki predmet osiguran.*** Osigurani iznos mora se uvek tačno odrediti u ugovoru kojim se osiguravaju pojedinačne pošiljke ili transportna sredstva.

Kod opštih ugovora o osiguranju, koji obuhvataju veći broj budućih pošiljki, osigurani iznos se samo izuzetno unapred tačno određuje. U takvim ugovorima obično se utvrđuje samo kriterijum po kojem će se određivati osigurana vrednost budućih pošiljaka.

Značenje osiguranog iznosa

- Osigurani iznos pri transportnom osiguranju ima trostruki značaj. ***Prvo značenje je maksimalna obaveza osiguravača.*** Ukoliko osigurani predmet potpuno propadne osiguravač će u načelu isplatiti osigurani iznos na ime naknade štete. Isto tako ako je osigurani predmet oštećen usled osiguranih rizika troškovi eventualnih opravki će se nadoknaditi najviše do osiguranog iznosa. Preko osiguranog iznosa nadoknadiće se samo troškovi osiguranika nastali u cilju izbegavanja šteta od neposredne opasnosti ili smanjenja već nastalih šteta (tzv. troškovi spasavanja), zatim troškovi konstatacije i likvidacije štete. ***Drugo značenje podrazumeva da osigurani iznos obično služi kao osnova za obračun premije.*** S obzirom na to da iznos osiguranja predstavlja u načelu maksimalnu obavezu osiguravača (maksimalnu visinu njegovog rizika) premija osiguranja se obračunava na taj iznos bez obzira na vrednost osiguranog predmeta. Treći značaj osiguranog iznosa je u tome što ***služi kao osnova za utvrđivanje dela štete koji mora da snosi osiguravač.***

Osigurani iznos može biti jednak, manji ili veći od vrednosti osiguranog predmeta, tako da se može govoriti o: *punom osiguranju*, *podosiguranju* i *nadosiguranju*.

Puno osiguranje podrazumeva da je osigurani iznos jednak vrednosti osiguranog predmeta. Kod punog osiguranja naknada se daje u punom iznosu štete, jer je na punu vrednost osiguranog predmeta plaćena premija osiguranja.

- *Podosiguranje* postoji kada je osigurani iznos manji od vrednosti osiguranog predmeta. Kod podosiguranja osiguranik *samo jedan deo vrednosti predmeta pokriva ugovorom o osiguranju*, dok za drugi deo koji prelazi osigurani iznos on nosi i dalje puni rizik.

I ovde se *kod netaksiranih polisa* uzima u obzir stvarna vrednost osiguranog predmeta, a kod *taksiranih polisa* ugovorena vrednost.

Nadosiguranje postoji kada je osigurani iznos veći od vrednosti osiguranog predmeta (stvarne vrednosti kod netaksiranih polisa odnosno ugovorene vrednosti kod taksiranih polisa).

U slučaju štete daje se ***naknada samo u visini stvarne štete***, tj u granicama vrednosti osiguranog predmeta

Do ***nadosiguranja*** obično dolazi u onim slučajevima kada se isti predmet osigura protiv istih rizika za račun istog osiguranika sa više ugovora o osiguranju (tzv. ***dvostruko odnosno višestruko osiguranje***).

POKRIVANJE OSIGURANIH SLUČAJEVA

U okviru transportnog osiguranja, isto tako i u drugim vrstama osiguranja, osigurani slučajevi se mogu pokriti prema: *uzrocima, posledicama i prema uzrocima i posledicama kombinovano*

Osiguranjem prema uzrocima tj. osiguranim rizicima (***tzv. rizici-uzroci***), pokrivena su sve posledice (štete) nastale usled ostvarenja osiguranih rizika. Osiguranje se može ugovoriti u odnosu na:

- ***pojedine rizike (“named perils“ metoda),***
- ***sve rizike (»All Risks« metoda).***
- Na ovaj način ***osigurava se određeni uzrok*** usled kojeg mogu nastati gubici i oštećenja osiguranog predmeta. Najčešće se to odnosi na osnovne transportne rizike (saobraćajne nezgode, elementarne nepogode, požar, eksplozija, razbojništvo) i izvestan broj dopunskih rizika kao što su: krađa, brodsko znojenje, pokisnuće, dodir sa drugom robom, miris, itd.

- ***Osiguranjem prema posledicama*** osiguranja određena je posledica (*tzv. rizik-šteta*) bez obzira na uzrok. U takvom slučaju može se ugovoriti pokriće:
- ***određenih posledica*** (šteta) (npr. samo potpunog gubitka - “Total and/or Constructive and/or Arranged Total Loss Only “)
- ***svih posledica*** (npr. osiguranje ”svih gubitaka ili oštećenja“ – “all loss or damage”).
- Ovde se osiguravaju rizici koji sami po sebi predstavljaju određeno oštećenje osiguranog predmeta kao posledica vanrednih spoljašnjih uzroka ili mana i svojstava osiguranog predmeta (npr. lom predmeta, ogrebotina, rđa, kalo, rastur, manjak, kvar i sl). ***Kao osigurani slučaj se uzima samo šteta a ne uzrok usled koga je došlo do štete.***

Praktična razlika između ova dva načina pokrivanja osiguranog slučaja je u načinu dokazivanja štete i uzroka. U prvom slučaju, ako dođe do štete, osiguranik treba da dokaže ne samo da je šteta nastala za vreme trajanja osiguranja nego i da je ta šteta neposredna posledica nekog osiguranog rizika. Međutim, u drugom slučaju osiguranik treba samo da dokaže da je nastala šteta, koja je kao takva i osigurana, ne upuštajući se u to koji je bio uzrok te štete.

*Kombinovano osiguranje prema uzrocima i posledicama osnovni je način ugovaranja osiguranih slučajeva u poslu transportnog osiguranja. Tim se načinom ugovorom predviđaju **pokriveni uzroci (osigurani rizici) i pokrivene posledice (osigurane štete)**. Prema toj varijanti, **osiguranjem su pokrivene osigurane štete nastale kao posledica osiguranih rizika predviđenih ugovorom. Osigurane štete se u tom slučaju ugovorom mogu odrediti pomoću dve osnovne metode.***

U slučaju da dođe do *promene rizika*, nakon što je ugovor o osiguranju sklopljen, pravi se razlika između promena do kojih je došlo *nezavisno od volje osiguranika i promena do kojih je došlo zbog postupka osiguranika ili po njegovom pristanku*.

Ako je do promene došlo *nezavisno od volje osiguranika*, takva promena ne utiče na važenje zaključenog osiguranja ni na obaveze stranaka. U slučaju kada je do promene rizika došlo *zbog postupka osiguranika ili po njegovom pristanku*, osiguravač nije obavezan nadoknaditi štetu koja se može pripisati nastaloj promeni (zbog čega je došlo do pogoršanja rizika).

PREMIJA OSIGURANJA

*Premija osiguranja predstavlja cenu osiguranja, odnosno iznos koji plaća ugovarač osiguranja prema zaključenom ugovoru, tj. prema polisi osiguranja. U principu premija osiguranja **naznačuje se u polisi**. Međutim, u međunarodnom pomorskom osiguranju sreću se i polise u kojima premija nije određena, nego samo sadrže klauzulu „premija plaćena“. Na ovaj način ugovarač osiguranja i osiguravač zadržavaju podatak o **visini kao poslovnu tajnu**. S druge strane, ugovor o transportnom osiguranju može se zaključiti i uz sporazum da će premija biti naknadno određena. U takvom slučaju, visina premije utvrđuje se u primerenoj visini, srazmerno težini rizika.*

ODREĐIVANJE PREMIJE OSIGURANJA

- ***Premija osiguranja se obračunava po premijskim stopama utvrđenim tarifama osiguravača.*** Kod transportnog osiguranja premija se određuje ***redovno u procentu od osiguranog iznosa,*** a utvrđuje se prema težini rizika koji se želi osigurati. Pri oceni težine rizika uzimaju se u obzir sve okolnosti koje su od značaja za sam rizik. Kod osiguranja robe to su vrsta robe, njeno pakovanje, količina, relacija na kojoj će se prevoziti, prevozno sredstvo i sl. Sredstva uplaćena na račun premije prvenstveno su namenjena za isplatu obeštećenja osiguraniku za nastali rizik

- ***Tarife premija*** za transportno osiguranje su, u principu, vrlo fleksibilne. One omogućavaju prilagođavanje visine premije svakom konkretnom slučaju. Na primer, u kargo osiguranju, na osnovu premija koje odgovaraju osnovnim transportnim rizicima (koja je već prilagođena vrsti prevoza, prevoznom putu i vrsti robe), dodaje se posebna premija za svaki dopunski rizik, za ratne rizike ili za političke rizike, u zavisnosti od širine odgovarajućeg pokrića koje zahteva ugovarač osiguranja. ***Visina premijske stope*** zavisi znatnim delom od ***ponude i tražnje pri čemu se uzimaju*** u obzir raniji rezultati po sličnim rizicima kao i eventualno izmenjene okolnosti tj. stepen verovatnoće nastanka štete. Na velikim tržištima osiguranja svaki događaj koji može da izmeni okolnosti rizika odmah nalazi svoj odraz na visinu premijske stope. To se najbolje vidi kod premijskih stopa za ratne rizike koje se menjaju za pojedine relacije čim se političke prilike u izvesnim zemljama izmene.

Premija osiguranja se sastoji od: ***funkcionalne premije i režijskog dodatka*** (koji sadrži sredstva za sprovođenje osiguranja). ***Funkcionalna premija obuhvata***: tehničku premiju i doprinos za preventivu. Tehnička premija je deo funkcionalne premije koji, uz deo ostalih prihoda, služi za pokriće šteta i popunjavanje rezervi. Tehnička premija se sastoji od: ***riziko premije i dodatka za sigurnost***. Riziko premija je ekvivalentna očekivanim štetama, a dodatak za sigurnost služi za pokriće negativnih oscilacija u realizaciji šteta u odnosu na očekivane štete i za popunjavanje fondova rezervi.

Premija osiguranja

Premija osiguranja obuhvata: cenu osiguranja (Co), cenu usluge (Cu) i obavezne rezerve osiguranja (Ro) tj:

$$P = Co \times Cu \times Ro .$$

PLAĆANJE PREMIJE OSIGURANJA

- ***Kod pojedinačnih osiguranja*** premiju plaća ugovarač osiguranja (osiguranik) prilikom zaključenja ugovora ili prilikom predaje polise. Po pravilu, ako nije šta drugo ugovoreno, osiguravači nisu dužni predati polisima pre nego što se premija plati. Ukoliko su u pitanju ugovarači osiguranja sa kojima osiguravač ima ***trajne poslovne veze, kao i kod opštih ugovora o osiguranju***, obično se ugovara plaćanje premije putem periodičnih obračuna. Kod osiguranja na vreme kod kojih je premija visoka (npr. kod osiguranja velikih brodova) plaćanje se obično vrši u kvartalnim periodima. Ta se praksa primenjuje i kod nas. Ako ugovarač osiguranja ne ispuni svoju obavezu i ne plati premiju na vreme, osiguravač može tražiti naplatu premije i sudskim putem.

Iako je *premija kao cena usluge osiguranja bitan element samog ugovora* o osiguranju, ipak ima slučajeva da se *osiguranje sklapa bez određivanja premije u momentu zaključivanja ugovora*. U tim slučajevima, smatra se da su stranke pristale na premiju koja se na takva osiguranja obično primenjuje. Premija osiguranja naplaćuje se za rizik koji se preuzima. Međutim, ako se naknadno konstatuje da osigurani predmet uopšte ni jednog trenutka nije bio izložen osiguranim transportnim rizicima (npr. ako brod ili roba nisu uopšte krenuli na put) osiguravači su dužni *vratiti premiju*.

- Ukoliko je osigurani predmet bio izložen osiguranim rizicima (u bilo kom trenutku), smatra se da je osiguravač imao obavezu i nije dužan vratiti premiju, nego je može u celosti zadržati (*princip nedeljivosti premije*). Osiguravači su dužni *da vrate premiju* i u onim slučajevima kada je ugovor o osiguranju poništen bez krivice ugovarača osiguranja i osiguranika kao i u slučajevima koji su izričito predviđeni u ugovoru o osiguranju. Prilikom povraćaja premije osiguravači su ovlašćeni da zadrže deo premije, za pokriće svojih troškova. U transportnom osiguranju se mogu koristiti institucije *bonusa, malusa i franšize*.

POLISA OSIGURANJA

POLISA je dokument koji se u određenoj formi sačinjava i izdaje na zahtev ugovarača osiguranja. Izdaje je osiguravač u momentu sklapanja ugovora o osiguranju ili posle toga.

POLISA SADRŽI sve bitne odredbe iz ugovora o transportnom osiguranju:

1. naziv (ime) ugovarača osiguranje
2. osigurani predmet i iznos
3. vreme ili transportni put za koji je predmet osigurana
4. vid transporta i trans. sredstvo

POLISA

Generalna polisa

Pojedinačna polisa

Uvozna polisa

Izvozna polisa

Pomorska i kopnena polisa

Devizna i dinarska polisa

Valutirana i nevalutirana polisa

LISTA POKRIĆA –je dokument koji se izdaje kada ne postoji mogućnost da se ispoštuje klasična forma ugovora o osiguranju (zbog nedostatka vremena, ili nedostatka relevantnih informacija).

Lista pokrića je neka vrsta potvrde o sklopljenom ugovoru o osiguranju. Ima važnost do izdavanja polise.

CERTIFIKAT OSIGURANJA –

Predstavlja *skraćeni oblik polise* osiguranja i sadrži najosnovnije podatka o uslovima po kojima se vrši osiguranje. Koristi se kada ne postoji neki opšti ugovor o osiguranju, odnosno kada se iz tehničkih razloga ne može izdati polisa osiguranja.

POTVRDA O SKLOPLJENOM UGOVORU OSIGURANJA –

Pismena potvrda kojom se potvrđuje da je sklopljen ugovor o osiguranju, a koja sadrži osnovne elemente osiguranja. Naročito se koristi kod osiguranja robe u uvozu.

ZBIRKA KLAUZULA OSIGURANJA –

Sadrži standardizovane klauzule osiguranja, koje se odnose na različite kombinacije rizika. Prilažu se uz polis, a u samoj polisi se navodi po kojim klauzulama je pruženo pokriće.

KONSTATACIJA I LIKVIDACIJA ŠTETE

- Na osnovu klauzulnog (uzročnog) odnosa između rizika i nastale štete.
- U transportu se primenjuje teorija neposrednog rizika, gde je osiguravač dužan da nadokandi samo onu štetu koja je neposredna posledica osiguranog rizika. Za posredne posledice osiguranog rizika ne odgovara.
- Ako je šteta posledica dva ili više osiguranih rizika šteta se normalno nadoknađuje.

■ Ako je *šteta posledica dva rizika*, gde je jedan osiguran a drug nije smatra se da je šteta pokrivena osiguranjem.

■ Ako je šteta posledica dva rizika, gde je jedan osiguran a drug izričito isključen, šteta nije pokrivena osiguranjem.

■ Troškovi konstatacije i likvidacije štete nadoknađuju se iz osiguranja u potpunosti, ako je šteta pokrivena osiguranjem.

ODŠTETNI ZAHTEV

Da bi osiguranik ostvario svoje pravo na nadoknadu štete podnosi, osiguravaču, odštetni zahtev. Uz odštetni zahtev prilažu se sledeća dokumenta:

- originalna polisa osiguranja,
- originalan transportni dokument
- kopija fakture za pošiljku
- odgovarajući zapisnik o šteti
- protest vozaru i odgovor na protest
- izjava vozača i suvozača o šteti
- ostala dokumenta

LIKVIDACIJA ŠTETE

Na osnovu *odštetnog zahteva* i priloženih dokumenta osiguravač vrši identifikaciju osiguranog predmeta i utvrđuje da li je nastala šteta pokrivena osiguranjem.

Kada utvrdi osnov za naknadu štete, radi obračun i isplatu štete.

Ako nema osnova i odbije zahtev da nadoknati štetu, osiguraniku vraća dokumenta.

POMORSKO OSIGURANJE

Lloyd's S.G. polisa – osiguravaju se rizici nastali na brodu i robi (pomorskom kargo i kasko osiguranju). Tekst polise sadrže odredbe kojima se pokrivaju: opšte klauzule za pomorske rizike, specijalne klauzule za osiguranje robe (klauzule za ito, drvo, stvari), klauzule za ratne i političke rizike.

Nova engleska pomorska polisa – usvojena je 80-tih godina prošlog veka, posle skoro 300 godina uspešne primene Lloyd's S.G. polise. To je ustvari blanko polisa, koja u sebi sadrži odredbe o pružanju osiguranja. Blanko polisama dodaju se originalni engleski uslovi za pomorsko osiguranje.

OSIGURANJE U REČNOM TRANSPORTU

Osiguranje robe u rečnom transportu vrlo je slično pomorskom osiguranju.

Osiguranje transporta na rekama, kanalima i, eventualno, jezerima u međunarodnom saobraćaju vrši se na osnovu uslova osiguranja, osnovnih rizika, rizika AAR bez franšize i sa franšizom, kao i na osnovu ostalih rizika.

Osnovni rizici obuhvataju: sudar broda, brodolom, propuštanje vode, požar, neisporuku celih koleta bez obzira na procenat i drugo.

OSIGURANJE U KOPNENOM TRANSPORTU

Osiguranje se vrši po osnovu Opštih uslova za osiguranje robe u transportu i posebnih uslova za osiguranje osnovnih rizika.

U međunarodnom kopnenom transportu robe mogu se osigurati i ratni i politički rizici s tim što se uz polis osiguranja dodaju i dve klauzule iz pomorskog osiguranja: ratne klauzule instituta, klauzule instituta štrajka.

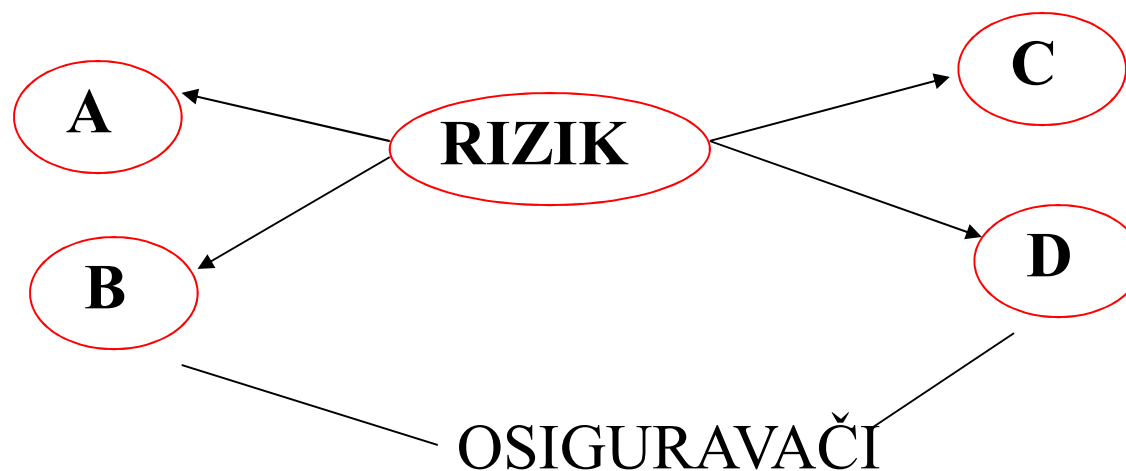
OSIGURANJE U VAZDUŠNOM TRANSPORTU

U vazdušnom transportu uglavnom se osiguravaju *svi osnovni i dopunski rizici* kao što su: *avionske nesreće i nezgode, viša sila, požar, neisporuka, krađa i dr.*

Ako nije posebno dogovoreno *ne priznaju* se rizici kao što su: prirodna svojstva robe, hladnoća, promena atmosferskog pritiska, zakašnjenje i dr.

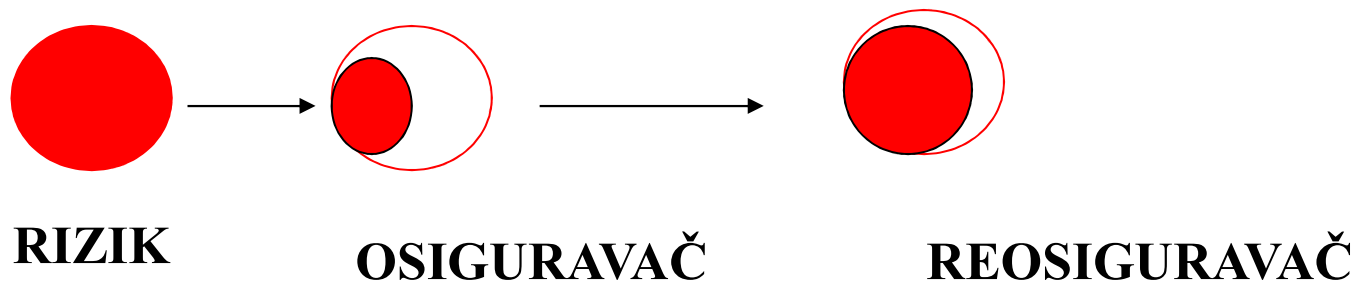
SAOSIGURANJE

SAOSIGURANJE – je učešće dva ili više osiguravača u sklapanju jednog ugovora o osiguranju. Svaki osiguravač učestvuje u pokriću nastalog osiguranog slučaja srazmerno preuzetom delu iz ugovora o osiguranju. To je ustvari raspodela jednog rizika na više delova, odnosno više osiguravača.

REOSIGURANJE

REOSIGURANJE – je osiguranje rizika koje je preuzeo osiguravač. Osiguravači vrše sopstveno osiguranje od velikih i skupih šteta (napr. uništenje prekomorskih brodova, vazduhoplova i dr.).

SAMOPRDRŽAJ

SAMOPRIDRŽAJ - je onaj deo jednog rizika koji osigurava~ može pokriti iz sopstvenih izvora, ali tako da pri isplati štete ne postane insolventan. Samoprdržaj je jedan od osnovnih faktora pri utvrđivanju koji će deo rizika ići u reosiguranje (u slučaju velike delimične ili totalne štete).